

Veileder om anmeldelse av personer ved overtredelser av konkurranseloven § 10

Utarbeidet 14. juni 2016, sist oppdatert 22. mars 2024

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

- (1) Overtredelse av konkurranseloven § 10 om ulovlig samarbeid, kan medføre overtredelsesgebyr for foretak og bøter eller fengsel for personer.
- (2) Det følger av konkurranseloven § 32 at personer som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer konkurranselovgivningen kan straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Ved overtredelse av § 10 utført under særdeles skjerpene omstendigheter kan bøter eller fengsel inntil 6 år anvendes.¹ Medvirkning straffes på samme måte.²
- (3) Konkurranseloven §§ 30 og 31 hjemler hel eller delvis lempning av overtredelsesgebyr for foretak som avslører et ulovlig samarbeid overfor konkurransemyndighetene, eller fremlegger bevis som vesentlig styrker Konkurransetilsynets muligheter til å bevise en overtredelse. Formålet med lempningsordningen er å øke risikoen for å bli avslørt som deltaker i ulovlig samarbeid. Lempningsreglene er ment å medføre økt oppdagelsesrisiko for eksisterende ulovlige samarbeid og virker avskrekkende på etableringen av nye. En rekke land har positive erfaringer med lempning som effektivt virkemiddel i bekjempelse av ulovlig samarbeid.
- (4) Bestemmelsene om lempning gjelder ikke personstraff. Ansatte som har deltatt i ulovlig samarbeid, risikerer derfor strafforfølgning selv om foretaket får innvilget lempning.
- (5) I denne veilederen redegjøres for hvordan Konkurransetilsynet vil utøve sitt skjønn i vurderingen om en person skal anmeldes eller ikke. Veilederens punkt 2 beskriver hvilke momenter Konkurransetilsynet normalt vil legge vekt på i denne vurderingen. I punkt 3 redegjøres det for i hvilke tilfeller Konkurransetilsynet vil vurdere unnlatt anmeldelse av personer som avslører et ulovlig samarbeid.
- (6) Formålet med veilederen er å gi personer incentiver til å avdekke ulovlig samarbeid overfor konkurransemyndighetene, og bistå myndighetene i oppklaringen av egen eller andres overtredelser. Forutberegnelighet med hensyn til hvem som står i fare for å bli anmeldt, og hvilke muligheter disse har for å unngå anmeldelse kan være avgjørende for å få personer til å stå frem og bistå tilsynet med å avdekke denne typen overtredelser. For å øke forutberegneligheten, kan Konkurransetilsynet etter anmodning gi en forhåndsvurdering av grunnlag og vilkår for å unnlate anmeldelse av personer.
- (7) Veilederen gjelder kun anmeldelse for overtredelse av konkurranseloven 10, og ikke for andre straffesanksjonerte bestemmelser i konkurranseloven eller straffebestemmelser i andre lover.

¹ Ved vurderingen av om særdeles skjerpene omstendigheter foreligger, skal det bl.a. legges vekt på om overtredelsen har vært søkt holdt skjult, om den har voldt betydelig økonomisk skade, om den har gitt betydelig økonomisk fordel og grovheten av overtredelsen for øvrig, jf. konkurranseloven § 32 annet ledd.

² Jf. konkurranseloven § 32 tredje ledd.

1.2 Ulovlig samarbeid

- (8) Ulovlig samarbeid mellom konkurrerende virksomheter som begrenser konkurransen omtales ofte som karteller, og anses som en alvorlig form for økonomisk kriminalitet. Personer som forsettlig eller grovt uaktsomt overtrer konkurranseloven § 10, som forbyr konkurransebegrensende samarbeid, kan straffes med bøter eller fengsel. Medvirkning straffes på samme måte. Ansvarlige overordnede som har kjent til en overtredelse av konkurranseloven § 10 uten å gripe inn, kan også straffes med bøter eller fengsel.
- (9) Ulovlig samarbeid kan ta mange ulike former, men har det til felles at konkurransen i et marked begrenses og fører til høyere priser og færre valgmuligheter for forbrukerne. For en nærmere omtale av ulovlig samarbeid etter konkurranseloven § 10 vises det til Konkurransetilsynets temaark om bestemmelsen.³
- (10) Eksempler på ulovlig samarbeid er:
- **Prissamarbeid** – eksempelvis samarbeid om fastsettelse av kjøps- eller salgspriser, prisøkning, rabatter eller unnlatelse av å gi rabatter.
 - **Markedsdeling** – for eksempel samarbeid om å dele markedet geografisk mellom deltakerne i samarbeidet, med forbud mot å være aktiv på de andre deltakernes områder. Også samarbeid om å dele kunder eller kundekategorier, samt samarbeid om import- og eksportbegrensninger er eksempler på ulovlig markedsdeling.
 - **Begrensninger av produksjon eller salg** – for eksempel samarbeid om hva eller hvor mye den enkelte deltaker i samarbeidet skal produsere eller selge.
 - **Samarbeid mellom konkurrenter i forbindelse med en anbudskonkurranse** – for eksempel i form av prissamarbeid, markedsdeling eller informasjonsutveksling i forkant av anbudskonkurransen.

2 Hvilke overtredelser vil bli anmeldt?

- (11) Konkurransetilsynet vil prioritere anmeldelse av personer ved de mest alvorlige overtredelsene av konkurranseloven § 10 som vist til i punkt 1.2. Overtredelser som ikke har til formål å begrense konkurransen, vil normalt ikke bli anmeldt.
- (12) Normalt vil det være personer som har deltatt i ulovlig samarbeid som vil bli anmeldt av Konkurransetilsynet.
- (13) Både nåværende og tidligere ansatte i et foretak vil kunne bli anmeldt.
- (14) Også overordnede som har kjent til en overtredelse uten å gripe inn, vil kunne bli anmeldt av Konkurransetilsynet. En ansvarlig overordnet i et foretak kan følgelig bli anmeldt selv om vedkommende ikke har vært direkte delaktig i overtredelsen, dersom vedkommende har kjent til denne uten å gripe inn, forutsatt at lovens vilkår for straff vurderes å være til stede.
- (15) Konkurransetilsynet er tillagt en betydelig skjønnsfrihet ved vurderingen av om en person skal anmeldes, og tilsynet har ikke en rettslig plikt til å anmelde et forhold. Det betyr at Konkurransetilsynet vil måtte foreta en konkret vurdering i hver enkelt sak av hvorvidt det er personer som bør anmeldes og hvem dette er.
- (16) Ved denne type vurderinger er preventive hensyn særlig viktig. Konkurransetilsynet vil derfor vektlegge hvor sterke allmenn- og individualpreventive hensyn som gjør seg gjeldende i vurderingen av om en person skal anmeldes eller ikke.

³ <http://www.konkurransetilsynet.no/nb-NO/ulovlig-samarbeid/ulovlig-samarbeid/>

- (17) I den nærmere vurderingen vil Konkurransetilsynet også se hen til alminnelige straffutmålingsmomenter, som overtredelsens grovhet, formål, varighet og omfang. I tillegg vil samarbeidets økonomiske virkning være relevant.
- (18) De involverte personenes rolle i samarbeidet og deres stillingsnivå vil også være av sentral betydning i Konkurransetilsynets vurdering. I tillegg vil graden av skyld og om vedkommende har vært en sentral aktør i overtredelsen vektlegges.
- (19) Konkurransetilsynets beslutning om å anmelde eller ikke anmelde en overtredelse til påtalemyndigheten, regnes ikke som et vedtak i forvaltningslovens forstand, og kan ikke påklages.

3 Unnlatt anmeldelse for personer som avslører et ulovlig samarbeid

- (20) Selv om en person har deltatt i et ulovlig samarbeid, jf avsnitt 13 til 15, kan Konkurransetilsynet unnlate å anmelde forholdet eller anmode om at påtalemyndigheten tar hensyn til en eventuell tilståelse ved påtalemyndighetens straffepåstand. Dersom forholdet anmeldes, vil Konkurransetilsynet redegjøre nærmere for i hvilken grad den anmeldte har bidratt til oppklaringen av saken.
- (21) Konkurransetilsynet vil normalt ikke anmelde personer som på eget initiativ melder fra om et ulovlig samarbeid til Konkurransetilsynet, forutsatt at vedkommende:
 - avslører et ulovlig samarbeid overfor Konkurransetilsynet, og/eller gir vesentlige opplysninger om det ulovlige samarbeidet som Konkurransetilsynet ikke tidligere var i besittelse av, og
 - samarbeider fullt ut under hele Konkurransetilsynets saksbehandling og ved en eventuell etterfølgende rettsprosess, herunder aktivt bidrar til oppklaring av saken ved å gi forklaring og legge frem andre bevis som personen kjenner til, og
 - opphører med deltakelsen i overtredelsen senest på det tidspunktet personen fremlegger bevis, med mindre Konkurransetilsynet anmoder om noe annet, og
 - ikke har søkt å tvinge andre personer eller foretak til å delta i overtredelsen
- (22) Konkurransetilsynet vil også på samme vilkår som nevnt over normalt unnlate å anmelde personer som opplyser om et ulovlig samarbeid overfor sin arbeidsgiver, og således bidrar til at arbeidsgiver kan søke om lempning.

4 Anmodning om forhåndsvurdering

- (23) Konkurransetilsynet kan på anmodning gi en forhåndsvurdering av grunnlag og vilkår for å unnlate anmeldelse.
- (24) En anmodning om forhåndsvurdering rettes til Konkurransetilsynet.
- (25) Konkurransetilsynet kan i forkant av en eventuell anmodning gi veiledning også på anonym basis.
- (26) En anmodning om forhåndsvurdering må inneholde navn, adresse, e-postadresse og telefonnummer for personen det søkes om forhåndsvurdering for, og beskrive det ulovlige samarbeidet, herunder:
 - Identifisere de foretak som har deltatt i samarbeidet
 - Beskrive hvilke produkter og/eller tjenester samarbeidet gjelder
 - Beskrive hva samarbeidet har gått ut på, jf punkt 1.2
 - Angi tidsrommet for samarbeidet

- (27) Anmodningen kan inngis direkte av den personen som anmoder om forhåndsvurdering, eller av en advokat som representerer vedkommende. En anmodning om forhåndsvurdering omfatter kun den personen det søkes for, og ikke foretaket.
- (28) I tilfeller der en ansatt i et foretak har gitt en uforbeholden tilståelse overfor foretaket som medfører at foretaket kan inngi en lempningssøknad til Konkurransetilsynet, kan foretaket som har søkt Konkurransetilsynet om lempning også anmode om forhåndsvurdering på vegne av navngitte ansatte. For at personer skal kunne gis forhåndsvurdering om unnlatt anmeldelse må disse oppfylle vilkårene angitt over i punkt 3. Konkurransetilsynet vil imidlertid ikke gi slik forhåndsvurdering dersom det i lempningssøknaden bes om unnlatt anmeldelse for "samtlige ansatte" e.l.
- (29) Konkurransetilsynet skal så snart som mulig underrette parten skriftlig om utfallet av forhåndsvurderingen, og hvorvidt anmodningen gir tilstrekkelig grunnlag for å anse at vilkårene for å unnlate å anmelde er tilstede. Underretningen skal også angi med dato og klokkeslett når anmodningen er mottatt, og skal identifisere forklaringer og andre fremlagte bevis.
- (30) En forhåndsvurdering om å ikke anmelde en person, vil normalt bli lagt til grunn for Konkurransetilsynets endelige vurdering av anmeldelsesspørsmålet.
- (31) Konkurransetilsynet vil normalt trekke tilbake forhåndsvurderingen dersom vedkommende
- forsettlig eller grovt uaktsomt har gitt tilsynet uriktige eller ufullstendige opplysninger,
 - ikke har samarbeidet fullt ut under hele Konkurransetilsynets saksbehandling og ved en eventuell etterfølgende rettsprosess,
 - ikke har opphørt med det ulovlige samarbeidet, eller
 - har søkt å tvinge andre personer eller foretak til å delta i overtredelsen
- (32) I tilfeller hvor tilsynet vurderer å gjøre en endelig vurdering som avviker fra forhåndsvurderingen, vil vedkommende skriftlig orienteres om dette, og gis anledning til å uttale seg før tilsynet tar endelig stilling til spørsmålet om anmeldelse.